

Crkva i svijet: izazovi dijalogu u ljubavi

Jacqueline Otilija Bat

jacqueline@re-educa.hr

Suočeni s dubokom, stvarnom duhovnom i moralnom krizom »većinski katoličkog društva« kojem u ovoj našoj hrvatskoj zbiljnosti pripadamo, te s krizom i aferama koje potresaju i pretresaju praktično življenje i djelovanje Crkve, prvenstveno hijerarhijske, ukoliko pošteno razmišljamo o Crkvi, njezinoj autentičnosti, ali i autentičnosti vlastitog kršćanstva življenog u njenom tkivu i pod njenim okriljem moramo se ozbiljno zamisliti. Neozbiljno bi bilo umanjivati činjenice i dimenziju krize u Crkvi ali i u društvu u kojem Crkva stoljećima djeluje, navješta, poučava i odgaja. Svaki bi se vjernik koji istinski sudjeluje u životu Crkve nužno trebao zapitati:

»Zašto ostajem u Crkvi? Zašto joj, unatoč svim spoznajama koje imam, i možebitnih rana koje sam zadobio ugrađujući se u njen život i njezino poslanje, još uvijek pripadam? Zašto ona meni pripada kao sastavni dio moga života, moga Creda?«

Želimo li iskreno i suštinski, prvenstveno sebi samima, ali i svakome tko nas upita, odgovoriti, i želimo li da nas taj odgovor unutar nas samih i pred drugima legitimira kao autentične i vjerne Kristove učenike moramo paziti da ne upadnemo u zamku partikularnog, djelomičnog sagledavanja stvarnosti Crkve, pridajući bilo kojem obliku njezina života isključivu važnost, značenje suštinskog i bitnog. Crkva je stvarnost koja živi u određenim sociološkim, političkim i povijesnim okvirima, no niti jedan od ovih aspekata ne smije nam biti prizma za sagledavanje Crkve u cjelini, u njejoj mističnoj i otajstvenoj dimenziji. Razmišljamo li o odnosu Crkve i svijeta, i našem osobnom mjestu u tim dvama stvarnostima, a ponajviše i ponajprije o mjestu Crkve u našem životu, našoj osobnoj povijesti unutar povijesti spasenja, složit ćemo se sa Chesterstonom da za kršćanina svaka povijest, kako povijest Crkve tako i osobna povijest ima smisla samo ukoliko je mišljena i življena *sub specie aeternitatis*.¹ No upravo nastojanje mišljenja i praktičnog življenja *sub specie*

¹ Ivica ŠOLA, Kolumna: Papa i iskompleksirana Crkva (11.12.2007), www.vinko-palloti.org (03.07.2010).

aeternitatis ono je sa čime je Crkva kroz povijest imala, i kako se čini, još uvijek ima velikih problema. Jacques Maritain uviđajući te probleme, nije bez razloga rekao kako Crkva pati od kompleksa logofobije – neke vrste straha od vlastitog sadržaja, vlastite metafizike, te često prevladava ekleziologija kao usredotočenost Crkve na samu sebe i svoje mjesto u svijetu.²

Posljedica tog kompleksa osjećala se kroz dugu crkvenu povijest, i rezultirala je ili demonizacijom svijeta ili njegovom divinizacijom. I danas, toliko godina nakon Drugog vatikanskog koncila, na svakodnevnoj razini katolici osjećaju tu šizofrenu podijeljenost. Laici jasno uviđaju da se položaj »običnih vjernika« u naše vrijeme ne razlikuje u svojoj biti od problema i položaja laika u srednjovjekovnoj kršćanskoj državi, samo s promijenjenim društveno-religijskim predznakom. Niti danas, izuzev nekolicine uključenih u aktivnosti Crkve, nema organiziranog apostolata laika, sve se svodi na razmrvljene grupice koje se okupljaju prema svojim vlastitim afinitetima, a u životnoj stvarnosti »obični vjernik« živi u procijepu između Božjeg naroda i demokratske države. Vjerovati u Isusa Krista znači pristajati uz njega cijelim svojim bićem, radom i stvaralaštvom, osobno i zajednički, uvijek i svugdje aktivno sudjelovati u nastojanju Crkve da ljudsku povijest u svakom vremenu čini shvatljivom kao mjesto povijesti spasenja. No ne pate od posljedica te šizofrene podijeljenosti samo laici. I klerici u svom životu osjećaju razdor i podijeljenost na raznim razinama crkvenog života: između »praktičnih« pastoralaca i teologa koji nastoje prepoznati znakove vremena i dati smjernice autentičnog, praktičnog djelovanja u skladu s istima; između teologa i teologa koji se međusobno etiketiraju kao »progresivni« i »konzervativni« kao da bi teologija u svojoj biti mogla biti jedno ili drugo, a da ne prestane biti teologijom; između višeg i nižeg klera; svjedoci su unutarcrkvenog strančarenja i taborovanja.

U cjelokupnoj stvarnosti Crkve, uronjene u živo tkivo postmodernoga svijeta koji i sam proživljava duboku krizu vlastitog identiteta na svim razinama, a prvenstveno na duhovnoj, rezultat tog kompleksa logofobije iz kojeg je izrasla šizofrena podijeljenost jest – kršćanin u procijepu. Bio on klerik ili laik, osjećá se upravo tako. Crkva, strukturalno zaokupljena samom sobom i svojim položajem u društvu često praktičnim ponašanjem relativizira apsolutno, dok s druge strane, naša svjetovna, demokratska, postmoderna stvarnost apsolutizira relativno.

Suočeni s preprekama i velikim i stvarnim izazovima dijalogu u ljubavi unutar Crkve, ali i dijalogu Crkve i svijeta, često i sami pridonosimo toj podijeljenosti kada napola obeshrabreni izjavljujemo kako u Crkvi nema niti je bilo pluralizma mišljenja, kada ne nalazimo prostor za stvarni dijalog stalno se obijajući o prepreke koje nam se ponekad čine okamenjenima i nepremostivima. Ako o Crkvi mislimo dobronamjerno i pošteno, i jedino joj takvu kritiku

² Usp. *isto*.

upućujemo, gledajući kroz njenu povijest uvidjet ćemo da je pluralizma misli uvijek bilo. Crkvu na pluralizam misli sili i biblijska predaja koja je prožeta primjerima onog što danas zovemo »pluralizam mišljenja«. U starozavjetnim spisima tolike su teološke orijentacije pisane perima toliko različitih, istim Duhom nadahnutih pisaca, i jednako su mnogovrsne i različite književne forme i jezični oblici. Novozavjetni pisci posebno svjedoče o pluralizmu u svom pristupu tajni Isusa Krista – svaki na svoj način opisuje konkretne situacije, no ujedno pred očima imaju različite teološke preokupacije. Upravo ta mnogovrsnost i različitost potvrđuje nadahnutost i vjerodostojnost svetih spisa i naglašava njihovu fundamentalnu istost.³

U povijesti teološke misli mnogovrsnost i pluralistička različitost neprekidno je prisutna kroz istočnu i zapadnu predaju, aleksandrijsku i antiohijsku školu, otačku duhovnost u koju je svaki od svetih otaca ugradio svoje osobno teološko promišljanje. Pluralizma i mnogovrsnosti nije dakle nedostajalo. Novovjeka povijest Crkve i njezine teološke misli u sučeljavanju sa neteološkim idejnim smjerovima, znanstvenim otkrićima i različitim filozofskim sustavima često pokazuje veliku ukočenost te sklonost dogmatiziranju i ortodoksiji. Taj strah pred opasnošću da se u polemici sa različitim mišljenjem izađe iz okvira dogme bio je često pretjeran, a propisi, naredbe i zakonici koji su se donosili bili su sve prije nego nadahnuti smislom za vrijednost različitosti.

Pa ipak, bilo bi površno paušalno ustvrditi da su bila ugašena ognjišta zdravog teološkog stvaralaštva koje je težilo Istini i cijenilo različitost, i da nije bilo duhova otvorenih za svaku zdravu novost i kad je ona drmala ustaljene okvire dotadašnjeg shvaćanja. Bilo je to vrijeme kada se za smionost različitosti nasuprot uskogrudnosti i ortodoksiji moralo i mnogo pretrpjeti – nije li beskompromisna istinitost uvijek ona koja kršćaninu donosi trpljenje i udarce, i to baš od onih od kojih se tomu najmanje nada? Naš ljudski, a time i crkveni život često je obilježen jednim nečasnim stavom koji je plod ohole samosvijesti, a to je mana isključivosti. Isključivost poprima različite oblike i varijacije u osobnom i javnom životu i uvijek pretendira na mjesto »posjednika istine«, stava onog koji je uvijek u pravu i upušta se u razgovor samo kako bi obranio svoj stav i drugoga uvjerio u nedovoljnu upućenost, što onemogućuje istinski dijalog. Zbog mane isključivosti, pluralizam koji je u Crkvi oduvijek postojao često je bio zagašen ljudskim faktorom koji nije dopuštao mnogovrsnost i bogatstvo različitosti. U teološkoj misli imamo kroz crkvenu povijest mnoštvo primjera od kojih je možda najzorniji primjer tomističke i skotističke škole, dva smjera koja su se žustro pobijala, često isključivala i unedogled nadmudrivala uvijek s prikrivenom pretenzijom na isključivost. Slično je bilo i sa aristotelovskom i platonističnom školom, a i danas bismo mogli unedogled

³ Nikola Mate ROŠČIĆ, *Na crkvenim raskršćima*, Zagreb, Veritas, 1977, 90-93.

nabrajati primjere ovakvog ponašanja na religijskom, umjetničkom, političkom, znanstvenom i drugim područjima ljudskog rada i stvaralaštva.

Slavni Galilei svojim je pronalascima na području prirodnih znanosti došao u sukob sa zakletim padovanskim aristotelovcima, i kad je ponudio Cremoniniju da pogleda zvjezdano nebo kroz njegov dalekozor, ovaj je suvereno odgovorio kako nema što vidjeti, obzirom da je sve o zvjezdama već napisao slavni filozof iz Stagire. Dogmatsko shvaćanje Aristotela *sine glossa*, stajalo je Galileja života. Isključivost je mana izrasla iz oholosti i uskogrudnosti, a pluralizam je u svojoj otvorenosti različitosti krepost s prizvukom realnosti i poniznosti. Razvoj prirodnih i tehničkih znanosti u naše vrijeme, koje su doduše riješile mnoge probleme no jednako ih toliko i stvorile, mogao nas je zorno naučiti relativnosti ljudskog znanja i dostignuća.

Čovjek je kao biće osuđen na dijalog: s drugim ljudskim bićem, sa svojim Bogom, sa svijetom koji ga okružuje. Dijalog je, kako navodi Roščić, razgovor zaljubljenika, molitva pobožnika, pouka učitelja, rasprave znanstvenika, cjenkanje trgovaca.

Slika dijaloga zapravo je slika ljubavi, jer tek savladavši svoje samoljublje i isključivost ulazimo u samopoklonstvo drugome u njegovoj različitosti i sa zahvalnošću primamo poklon uzvratnog samodarivanja. Dijalog, zbog naše neoduhovljenosti, emocionalizma i isključivosti poznaje uspone i padove, često i zastranjenja, zanose oduševljenja i izjalovljene želje. No nikad, baš nikad, od njega ne smijemo odustati jer time bismo odustali od svog očovječenja, rasta u ljubavi po Ljubavi. Ako se unutarnji dijalog Crkve nakon Koncila stišao i ponekad se čini da se vratio u negdašnje okvire prikrivenih nesuglasica kako u unutarcrkvenom životu, tako i u komunikaciji sa svijetom, važno je ne zaustavljati hod prema naprijed. Ako je dijalog i zauzdan, važno je da kola nisu u provaliji. Od dijaloga ne smijemo odustajati, on je naš jedini put, put ljubavi Crkve prema svijetu kojem je poslana naviještati. On je zahtjevan, izazovan i naporan, ali kršćanin ne poznaje očaj, umor i odustajanje. Budućnost Crkve i njezina dijaloga sa svijetom naš je zadatak i naša sadašnja odgovornost. Prošlost ne možemo promijeniti, ali budućnost možemo graditi i pogreške strpljivo iskupljivati ljubavlju. Treba stvarati novo lice Crkve, koja nije nasmrt ranjena, tek u ovom času zbunjena i potresena, a možda i prestrašena sviješću o nedovoljno življenoj istini vlastitog poslanja. Ne smijemo kao živi udovi njezina tijela zapasti u malodušnost i sumnjati hoće li Crkva biti kadra prepoznati znakove vremena, otrijeti jecave suze obeshrabrenosti kako bi raskajana i ponizna ušla u hram svoga jedinoga Boga. Othrvajmo se dakle stavu uozbiljenih lađara zabrinutih zbog suprotnih vjetrova i oblaka koji zakrivaju zvijezde, oprimo se umoru otežalih ruku što jedva drže vesla. Udahnimo punim plućima svježinu evanđeoske radosti, naoružajmo se pouzdanjem u Isusa Krista, jedinog voditelja povijesti i odgovorimo hrabro na svaki izazov i prepreku dijalogu u ljubavi. S pouzdanjem u Duha koji nas vodi, stvarajmo zajedno novo lice Crkve.